

Õiguskantsler

Villu Kõve
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 24.11.2021 nr 5-21-30/3

Meie 20.12.2021 nr 9-2/212335/2108653

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-21-30

Austatud Riigikohtu esimees

Küsisite arvamust põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse asjas, mis puudutab kohtu poolt (potentsiaalse) kostja andmete väljanõudmise võimalust. Leian, et kõnealuses asjas on Tallinna Ringkonnakohtu algatatud konkreetne normikontroll lubatud ja **põhiseaduse §-ga 17 on vastuolus, et tsiviilkohtumenetluse seadustikus puudub regulatsioon, mis näeks selgelt ette võimaluse saada kohtult abi (potentsiaalse) kostja isikuandmete väljaselgitamiseks.**

Jään selles asjas samale seisukohale, mida väljendasin põhiseaduslikkuse järelevalve asja nr 5-21-14 suhtes (selle seisukohti kordamata).

Praeguses asjas ei saa mööda minna seisukohtadest, mida Riigikohus esitas viidatud kohtuasjas tehtud määruses (RKPJKm 30.11.2021, [5-21-14](#)), kuna need seisukohad on otseselt seotud põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse raames esitatud küsimuse mõtte ja taotluse lubatavuse eeldustega.

Viidatud kohtuasja konstitutsiooniõiguslik põhikonflikt seisneb selles, et on ebaselge, mida peab kohus tegema juhul, kui ühe isiku põhiõiguste kaitseks kehtestatud Euroopa Liidu (EL) õigus välistab teise isiku põhiõiguste kaitseks vajaliku lahenduse, mida põhiseadus samas nõuab. Senised normi (puudumise) asjassepuutuvuse kriteeriumid ei paku sellele olukorrale lahendust.

Riigikohus on mainitud kohtuasjas (kohtumääruse nr [5-21-14](#) punktid 19–21) menetlusosalisena käsitletud sisuliselt ainult teabe küsijat (kohtumääruse nr [5-21-14](#) punkt 21: „Praegusel juhul ei ole aga selge, kuidas on põhiseadusvastasuse tuvastamine aidanud kaitsta avaldaja põhiõigusi, kui kohus on tema taotluse jätnud läbi vaatamata ka pärast lünga põhiseadusvastaseks tunnistamist. Sellisena on tegemist põhiseaduslikkuse järelevalvega, mis ei kerki vajadusest kaitsta kohtuasja menetlusosalise põhiõigusi, ehk sisuliselt abstraktse normikontrolli taotlusega.“). Sellises olukorras tuleks menetlusosalisena käsitleda ka (potentsiaalset) kostjat. Riigisisene kohus ei saa täita seaduselünka viisil, mis on vastuolus teise menetlusosalise õiguste kaitseks kehtestatud EL-i

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

õigusega. Kui madalama astme kohus on leidnud, et riigisisese õiguse norm on vastuolus EL-i õigusega, siis tagab õigusselguse just see, kui Riigikohtus ka selles küsimuses seisukoha võtab. Tuleb silmas pidada, et selles olukorras takistab lünga täitmist ka tsiviilkohtumenetluse seadustik (TsMS, vt viidatud õiguskantsleri arvamuse punkt 27), kui kohus ei alusta ühtlasi konkreetset normikontrolli.

Riigikohus on selgitanud kohtumääruse nr [5-21-14](#) punktis 22: „Ka Riigikohus on varem aktsepteerinud eeltõendamismenetluse sätete sobivust, et sarnases olukorras teha kindlaks isikuõigusi riitava veebipostituse autor (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 6. juuni 2018. a otsus asjas nr [2-16-14655/24](#)).“ Tsitaadis viidatud Riigikohtu otsus ei sisalda ei seisukohta, et eeltõendamismenetluse sätete kohaldamine vaidlusaluses olukorras on kohane, ega ka sellise seisukoha põhjendusi. Viidatud Riigikohtu seisukoht puudutab ainult eeltõendamismenetluse regulatsiooni kohaldamise tulemusel tekkinud kahju hüvitamist. Sealjuures ei olnudki Riigikohtul selles küsimuses seisukoha kujundamine kahju hüvitamise üle otsustamisel vältimatult vajalik, sest kahju hüvitamist ei nõutud mitte kohtult eeltõendamismenetluse sätete kohaldamise tõttu, vaid eraisikult, kes selle raames valeandmed andis.

Viidatud kohtuasi nr [5-21-14](#) on pigem kinnituseks sellele, et eeltõendamismenetluse sätted ei sobi sellistel juhtudel (potentsiaalse) kostja väljaselgitamiseks. Kui regulatsioon sisaldaks näiteks (vajalikku) nõuet, et kohus peab küsima enne andmete küsijale väljaandmist ka selle isiku arvamust, kelle andmeid väljastatakse, siis oleks tõenäoliselt selles kohtuasjas saanud kahju tekkimist ära hoida.

Samal põhjusel on problemaatiline, et kõnealuse konkreetse normikontrolli algatanud ringkonnakohtus jättis määruskaebuse rahuldamata osas, milles (potentsiaalsete) kostjate Facebooki kasutajakonto(de) nimeks oli isiku ees- ja perekonnanimi. Facebooki tingimused konto avamisel (kohustus kasutada oma õiget nime) ei taga tegelikult seda, et konto kasutaja seda tingimust täidab, sest Facebook ei tuvasta isikusamasust (ühtlasi on võimalik, et Facebooki konto avatakse teise isiku nimega just sellele isikule kahju tekitamiseks). Tõenditeta ei ole seda võimalik teha ka teavet küsinud isikul. Nii ongi tehtud võimalikuks, et vale isiku vastu hagi esitades võib kahju tekkida.

Riigikohus selgitab kohtumääruse nr [5-21-14](#) punktis 22: „Maakohtu lahendada olnud asjas ei saanud seega esineda kirjeldatud lünka tulenevalt ringkonnakohtu määrusest, milles anti TsMS § 658 lõike 2 kohaselt TsMS § 244 lõike 1 põhiseadusega koostoimes tõlgendamise ja kohaldamise kohta järgimiseks kohustuslik tõlgendus.“ Ringkonnakohtu antud tõlgendus ei saa olla maakohtule kohustuslik selles mõttes, et oleks välistatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamine. Selline käsitlus oleks vastuolus PS § 152 lausega 1, kuna annaks teise astme kohtule võimaluse piirata esimese astme kohtu õigust põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks. Liiatigi võib kohus näha vajadust põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks just teise astme kohtu tõlgenduse tõttu, st sätte põhiseadusvastasus võib selguda ringkonnakohtu antud tõlgenduse valguses.

Viidatud TsMS sätetest tulenev kohustus ei kõrvalda ka EL-i esmasest õigusest tulenevat nõuet, et kui riigisisese õiguse norm on vastuolus EL-i õigusega, tuleb see jätta kohaldamata. Kui viidatud TsMS-i sätteid tuleks tõlgendada selliselt, et need välistavad maakohtul kirjeldatud olukorras riigisisese õiguse kohaldamata jätmise, siis oleks need ise vastuolus EL-i õigusega ja tuleks jätta otsustamisel kohaldamata.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Liina Lust-Vedder 693 8429;
Liina.Lust-Vedder@oiguskantsler.ee

Karolin Soo 693 8410;
Karolin.Soo@oiguskantsler.ee

Erkki Sven Margna 693 8430;
ErkkiSven.Margna@oiguskantsler.ee